

روایت‌شناسی داستانهای مثنوی

سمیرا نامشکی



انتشارات هرمس



انتشارات هرمس

تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۱، بعد از برج نگار، شماره ۲۴۹۳ - تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴
مجموعه ادب فکر - زبان و ادبیات ۵۲

روایت‌شناسی داستانهای مثنوی

سمیرا بامشکی

ویراستار: هرا عالی

طرح جلد: واحد گرافیک هرمس

چاپ اول: ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: نقش

چاپ و صحافی: چاپ معاصر

همه حقوق محفوظ است.

سرشناسه: بامشکی، سمیرا، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: روایت‌شناسی داستانهای مثنوی / سمیرا بامشکی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات هرمس، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: نوزده + ۶۰۲ ص.

شابک: 978-964-363-815-3

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. مثنوی - نقد تفسیر

موضوع: روایتگری

موضوع: شعر فارسی - قرن ۷ ق. - تاریخ و نقد

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۱ ر ۲ ب ۵۳۰۱ PIR

رده‌بندی دیویی: ۸۱۶/۳۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۰۴۹۹۶

به نام خدا

ما کم و بیش از نگرانیهای دکتر فتح‌الله مجتبایی دربارهٔ نزول کیفیت علمی پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خبر داشتیم و می‌دانستیم که ایشان همواره به استادان و مسئولان دانشگاهها و تصمیم‌سازان نظام آموزش عالی و حتی هرکسی که مستقیم و غیرمستقیم در نظام آموزش عالی نقشی دارد توصیه می‌کند که به قدر وسع خود برای ارتقای کیفیت و بار علمی پژوهشهای دانشگاهی تلاش کنند. حتی جسته و گریخته شنیده بودیم که دکتر مجتبایی به دانشجویان مستعد و کوشا برای نگارش پایان‌نامه‌هایشان کمک مالی هم می‌کند، با این امید که از دغدغه‌های معیشتی آنها کاسته شود و بتوانند دقت و حوصله بیشتری برای تحقیق و نهایتاً جامعیت و کیفیت پژوهشهای خود صرف کنند.

پنجم دی‌ماه ۱۳۸۹ بود که به ابتکار و همت آقای علی‌اصغر محمدخانی، معاون فرهنگی و امور بین‌الملل شهر کتاب، هشتاد و سومین سالروز تولد استاد فتح‌الله مجتبایی را جشن گرفتیم - جشنی باشکوه و بی‌پایه تأثیرگذار و فراموش‌نشدنی، با حضور دوستان و همکاران و شاگردان قدیم و جدید استاد، و هرکس به زبانی از اوصاف علمی و فضایل اخلاقی و اصالت خدمات و آثار ایشان سخن گفت.

هدف شهر کتاب هم از برپایی این‌گونه مجالس فراهم ساختن چنین فضایی صمیمانه است تا نسل جوان پرسشگر امروز بتواند از طریق دیدار و گفتگوی مستقیم با شخصیت‌های موفق و شنیدن دیدگاهها و خاطرات هم‌نشینان و همکاران متأخر و متقدم ایشان رمز و راز موفقیت اندیشمندان معاصر را کشف کند، شخصیت‌های اثرگذاری که متعلق به همین آب و خاک‌اند. در آن جلسه هم،

از نوع سؤالات جوانترها و رقابت آنها در پرسیدن سؤال و نیز اشتیاقشان به صید تجربیات و دانسته‌های دکتر مجتبیایی براحتی ضرورت تام و تمام برگزاری این‌گونه مجالس درک می‌شد.

حسن ختام مجلس روحانی ما سخنان استاد مجتبیایی بود که در عین کوتاهی تاریخی شد. استاد در قالب کلمات و تعابیر جاندار و مؤثر چندین موضوع مهم را با حاضران در میان گذاشت، از نگرانیها و امیدها و آرزوهای خود گفت، و در آخر پیشنهاد بدیعی ارائه فرمود که به سبب قابلیت اجرا، وسعت دامنه شمول و نتایج علمی متعدد و متنوع مورد استقبال حاضران قرار گرفت و به نام استاد ثبت و ماندگار شد. دکتر مجتبیایی پیشنهاد داد که هر سال پایان‌نامه‌های دکتری دانشگاه‌های ایران که در رشته‌های «زبان و ادبیات فارسی» و «ادیان و عرفان» از آنها دفاع شده است بررسی و ارزیابی و به مؤلف بهترین پایان‌نامه جایزه‌ای اعطا شود.

عزم ایشان جزم می‌نمود، زیرا تقریباً به همه جنبه‌های اجرایی و نیازهای معنوی و مادی طرح از جمله مجری وفادار و نیز مانع اصلی اجرا و استمرار آن یعنی منبع مالی پایدار اندیشیده بودند. شاهد مثال آنکه کلیه کارهای اجرایی از قبیل تشکیل دبیرخانه و هیئت داوران ذی صلاح و دعوت از دانشجویان و سایر مسئولیت‌های برگزاری سالانه جایزه بهترین پایان‌نامه را به شهر کتاب سپردند و بودجه‌ای را که مرحوم مادرشان برای کمک به تحقیقات علمی دانشجویان تأمین و درباره آن وصیت کرده بودند به این جایزه اختصاص دادند.

لطف و حسن ظن و اعتماد استاد مجتبیایی به شهر کتاب و سپردن مدیریت طرحشان به مؤسسه، جامه‌ای از افتخار و مباهات و شادمانی بر قامت تک تک کارکنان خانواده بزرگ شهر کتاب پوشاند و شور و نشاط و انگیزه تازه‌ای به همه بخشید. مدیرعامل شهر کتاب با اصرار بسیار و اخذ اجازه از استاد جایزه را «جایزه استاد فتح‌الله مجتبیایی به بهترین پایان‌نامه دکتری در رشته‌های زبان و ادبیات فارسی و ادیان و عرفان» نامید و ثبت کرد. معاونت فرهنگی و بین‌الملل دبیرخانه جایزه را تشکیل داد و با اطلاع‌رسانی به دانشگاه‌های

سراسر ایران پایان‌نامه‌های واجد شرایط را جمع‌آوری کرد و با تشکیل هیئت داوران مرکب از آقایان فتح‌الله مجتبابی، ضیاء موحد، حسین معصومی همدانی، غلامرضا خاکی و علی اصغر محمدخانی پایان‌نامه‌های رسیده را بررسی نمود و در نهایت پایان‌نامه خانم دکتر سمیرا بامشکی را با عنوان «روایت‌شناسی داستانهای مثنوی» - همین کتابی که اینک پیش روی شماست - بهترین پایان‌نامه سال ۱۳۸۹ اعلام کرد. نشر هرمس، بنگاه انتشاراتی شهرکتاب، نیز آن را به زیور طبع آراست.

شهرکتاب به این نتیجه رسیده است که هر روزه ظرفیتهای کوچک و بزرگی در همه قلمروهای علمی، اقتصادی و فرهنگی در سرزمین پهناور ایران به وجود می‌آیند که متأسفانه در پی خنثی‌سازی سازمانهای نیازمند و حامی جان می‌بازند، ظرفیتهایی که یا خود بالاصاله کامل و مفید هستند یا می‌توانند در تکمیل طرحهایی برای بهبود ظرفیتهای فعال امروز به کار روند. این ظرفیتهای هرگونه که باشند، قطعاً نیاز مراکز تولیدی و اقتصادی و حتی علمی و پژوهشی را مرتفع می‌سازند. اما دریغ که بنگاههای اقتصادی و علمی فعال در شهرهای بزرگ از تولد این سرمایه‌های بالقوه مطلع نمی‌شوند - هم آن سرمایه‌های بی‌نام و نشان به هدر می‌روند و هم محرومیت و بی‌خبری تولیدکنندگان علم و فناوری از همه ظرفیتهای امروز ایران بزرگ ادامه می‌یابد.

پایان‌نامه‌های دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاههای ایران از ظرفیتهای ارزشمند و در عین حال سهل‌الوصول ملی هستند که نباید قربانی پیشداوری و حبّ و بغض بنگاههای تولیدی و علمی خصوصی یا دولتی شوند - مآلاً دود این‌گونه غفلتها به چشم صاحبان این بنگاهها می‌رود. شهرکتاب پایان‌نامه‌ها و پژوهشهای علمی دانشجویان را سرمایه ملی و ظرفیت اقتصادی می‌شناسد و این کشف و شناخت خود را درباره ظرفیت پایان‌ناپذیر پایان‌نامه‌های پژوهشی مرهون تذکر و پیشنهاد نوآورانه استاد فتح‌الله مجتبابی می‌داند و از این بابت هم سپاسگزار ایشان است.

فرصت را مغتنم می‌شمارم و از همه دانشگاهها دعوت می‌کنم تا تأسیس و

تولد «جایزه استاد فتح‌الله مجتبیایی» را به اطلاع دانشجویان دکتری در رشته‌های «زبان و ادبیات فارسی» و «ادیان و عرفان» برسانند و دبیرخانه جایزه را برای خدمتگزاری علمی هرچه بیشتر و تأثیر افزون‌تر یاری دهند. در خاتمه، آمادگی شهرکتاب را برای تأسیس جوایز مشابه در دیگر رشته‌های علوم انسانی و به نام استادان و دانشمندان تراز اول کشور اعلام می‌دارم. از خداوند سلامت و موفقیت استاد مجتبیایی و همه اساتید دانشگاهها و نیز سرکار خام بامشکی و دیگر دانشجویان گرانمایه را همواره مسئلت دارم.

مهدی فیروزان

مدیرعامل شهرکتاب

پاییز ۱۳۹۱

فهرست

۱	پیشگفتار
---	----------

بخش اول کلیات

۵	مقدمه
۱۰	تاریخچهٔ روایت‌شناسی
۱۲	تعریف روایت
۱۵	تفاوت داستان و روایت
۱۶	گونه‌های روایت
۱۷	اهمیت و کارکردهای روایت در ادبیات
۲۲	پیشینهٔ روایتگری در ادبیات فارسی
۲۳	سنت قصه‌گویی در ادبیات تعلیمی
۲۴	نقش تمثیل در داستانهای تعلیمی
۲۵	جایگاه مهم مثنوی در داستان‌گویی

بخش دوم عمل روایت

۲۹	نقشهای اصلی در روایت
۳۳	فصل اول: ارتباطهای میان روایت و داستان: ارتباط زمانی
۳۳	۱. روایت متعاقب
۳۵	۲. روایت آینده‌نگر

۲۲۱	 ۴.۲.۳ با شک روایت کردن رویدادهای جزئی و بی‌اهمیت داستان
۲۲۲	 ۵.۲.۳ عدول راوی از سخن پیشین خود
۲۲۳	 کاهش اطمینان‌پذیری روایت
۲۲۳	 نقشهای راوی
۲۲۷	 فصل پنجم: روایت‌شنو
۲۲۷	 تعریف روایت‌شنو
۲۲۸	 انواع روایت‌شنو
۲۲۹	 ۱. روایت‌شنو واقعی و بالقوه
۲۳۲	 ۲. شخصیت
۲۳۳	 ۳. خود راوی
۲۳۵	 آشکال ارتباط میان راوی، روایت‌شنو و شخصیت
۲۳۵	 ۱. نزدیکی راوی و روایت‌شنو اما دوری از شخصیت
۲۴۰	 ۲. نزدیکی شخصیت و روایت‌شنو اما دوری از راوی
۲۴۶	 ۳. نزدیکی شخصیت و راوی اما دوری از روایت‌شنو
۲۴۷	 ۴. نزدیکی راوی، روایت‌شنو و شخصیت
۲۴۸	 ۵. دوری راوی، روایت‌شنو و شخصیت
۲۴۸	 نشانه‌های ظهور روایت‌شنو
۲۴۹	 ۱. فراآشکارگری
۲۵۱	 ۲. ارجاع به تجربه فرامتنی
۲۵۱	 ۱.۲ شخصیتها و داستانهای تاریخی، عرفانی، افسانه‌ای
۲۵۷	 ۲.۲ آثار شاعران بیرون‌متنی
۲۵۸	 ۳.۲ کتابهای فرامتنی
۲۵۹	 ۴.۲ مکانهای خاص جغرافیایی
۲۶۰	 نقشهای روایت‌شنو
۲۶۰	 ۱. شکل‌دهی به پیرنگ
۲۶۲	 ۱.۱ شکل‌دهی به پیرنگ از طریق کنشهای گفتاری و غیرگفتاری روایت‌شنو
۲۷۱	 ۲.۱ شکل‌دهی به پیرنگ به دلیل صفات خاص روایت‌شنو
۲۷۶	 ۲. گسترش پیرنگ و ایجاد چارچوب روایی
۲۷۷	 ۳. برجسته‌سازی درونمایه و تأکید بر آن
۲۷۸	 ۴. نقش میانجی‌گری و دفاع از ارزشهای متن

بخش سوم
کانون‌سازی

۲۸۳	تعریف کانون‌سازی
۲۸۷	انواع عامل کانونی‌کننده: بیرونی، درونی
۲۹۱	انواع عامل کانونی‌شده
۲۹۴	درجه ماندگاری عامل کانونی‌کننده
۲۹۶	انواع شکل‌های جهت‌گیری
۲۹۷	۱. جهت‌گیری ادراکی
۲۹۷	الف) جهت‌گیری مکانی
۲۹۹	ب) جهت‌گیری زمانی
۳۰۱	۲. جهت‌گیری روان‌شناختی
۳۰۱	الف) مؤلفه‌های شناختی
۳۰۲	ب) مؤلفه‌های عاطفی
۳۰۳	۳. جهت‌گیری ایدئولوژیک
۳۰۳	الف) نرم غالب
۳۰۵	ب) نرم همجوار
۳۰۷	شگردهای بازسازی‌کننده نرم غالب در داستان‌های کهن
۳۰۷	۱. میزان توزیع بیشتر کانون‌سازی از طریق تعداد نوبت‌های مکالمه
۳۰۸	۲. نامگذاری جانبدارانه راوی بر شخصیت‌ها
۳۱۱	جهت‌گیری ایدئولوژیک از نوع نرم همجوار درباره یک «رویداد»
۳۱۴	کانون‌سازی از طریق نشانگرهای لفظی

بخش چهارم
زمان

۳۲۳	تعریف زمان و اهمیت آن در روایت
۳۲۸	انواع زمان
۳۲۸	۱. خطی بودن زمان
۳۲۹	۲. زمان بُعد مکانی دارد
۳۳۰	انواع بی‌نظمی زمانی
۳۳۳	گذشته‌نگری
۳۳۴	۱. گذشته‌نگری مکمل
۳۳۵	۱.۱ گذشته‌نگری مکمل با نقش پرکردن حذف‌های پیشین در داستان‌هایی که...
۳۴۰	۲.۱ گذشته‌نگری مکمل با نقش شخصیت‌پردازی

۳۴۲		۲. گذشته‌نگری مکرر
۳۴۲		۱.۲. گذشته‌نگری مکرر از طریق تغییر معانی مؤلفه‌های داستان
۳۴۴		۲.۲. گذشته‌نگری مکرر از طریق تأکید بر معنای یک داستان از پیش‌نقل شده
۳۴۷		۳.۲. گذشته‌نگری مکرر برای وارد شدن کانون‌سازی شخصیت
۳۴۸		آینده‌نگری
۳۵۰		۱. آینده‌نگری مکمل
۳۵۱		۱.۱. آینده‌نگری مکرر
۳۵۲		۱.۲. آینده‌نگری مکرر راوی
۳۵۲		۱.۱.۲. بیان دودن از موعد رویداد داستانی یا بیان پایان در آغاز از سوی راوی
۳۵۳		۲.۱.۲. سایه‌افکنی
۳۵۴		۱.۲.۱.۲. سایه‌افکنی از طریق ارائه نظرها و تفاسیر زودهنگام راوی
۳۵۵		۲.۲.۱.۲. سایه‌افکنی از طریق نوع‌گزينش واژگان خاص که...
۳۵۶		۳.۲.۱.۲. سایه‌افکنی از طریق داستان درون‌های آینده‌ای
۳۵۷		۲.۲. آینده‌نگری مکرر شخصیت
۳۵۷		۱.۲.۲. آینده‌نگری مکرر در پیشگویی‌های شخصیت
۳۵۸		۲.۲.۲. آینده‌نگری مکرر در خواب شخصیت
۳۶۰		۳.۲.۲. آینده‌نگری مکرر در ذهن شخصیت
۳۶۲		مدت و سرعت
۳۶۴		۱. ارائه حذفی
۳۶۵		۱.۱. حذف به دلیل بی‌اهمیت بودن رویدادها
۳۶۸		۲.۱. حذف به دلیل تابو بودن رویدادها
۳۷۲		۳.۱. حذف به دلیل تکراری بودن رویدادها
۳۷۳		۴.۱. حذف در داستانهای آیزودی
۳۷۴		۵.۱. حذف، شگردی برای قابل اطمینان بودن راوی
۳۷۴		۲. ارائه خلاصه
۳۷۵		۱.۲. خلاصه کردن رویدادهای داستانی بی‌اهمیت از نظر عرفانی
۳۷۷		۲.۲. خلاصه کردن کنشهای تکرارشونده در مدت‌زمانی طولانی
۳۷۸		۳. ارائه همزمان
۳۸۳		۴. ارائه با درنگ
۳۸۹		بسامد
۳۸۹		۱. بسامد منفرد
۳۹۲		۲. بسامد مکرر
۳۹۳		۱.۲. بسامد مکرر به عنوان شیوه بازگشت
۳۹۴		۲.۲. بسامد مکرر برای تقویت درونمایه و تأکید بر آن

۳۹۶	روایات تکراری
۳۹۷	الف) داستانهای با درونمایه‌ای مربوط به انسان کامل
۳۹۹	ب) روایات تلویحی از داستانهای قرآنی
۴۰۰	۳. بسامد بازگو

بخش پنجم پیرنگ در مثنوی

۴۰۵	فصل اول: تطبیق روایی داستانهای مشترک مثنوی و منطق الطیر
۴۰۵	مقدمه
۴۰۷	انواع ارتباط میان متون
۴۱۳	روش کار
۴۱۵	تقسیم گزاره‌ها به رمزگنها
۴۱۷	داستان ظاهر شدن فضل و هنر لقمان
۴۲۸	داستان آن عاشق که شب بر امید وعده معشوق بیامد بدان وثاقی که...
۴۳۶	داستان آن درویش که در هری غلامان آراسته عمید خراسان را دید
۴۴۵	قصه بلال حبشی و شوق او و رنجاندن خواجه او را
۴۵۵	داستان رازگویی علی (ع) به چاه
۴۵۶	نتایج مقایسه
۴۵۹	پوست
۴۵۹	داستان ظاهر شدن فضل و هنر لقمان (۱۴۶۲-۱۵۶۱/۲)
۴۶۲	روایت منطق الطیر (۲۴۳۱-۲۴۴۰)
۴۶۳	حکایت آن عاشق که شب بر امید وعده معشوق بیامد بدان (۵۹۲۵-۶۴۲/۶)
۴۶۳	روایت منطق الطیر (۳۵۴۵-۳۵۵۵)
۴۶۴	حکایت آن درویش که در هری غلامان آراسته عمید... (۳۱۶۵-۳۲۱۰/۵)
۴۶۶	روایت منطق الطیر (۲۷۷۲-۲۷۸۷)
۴۶۶	قصه بلال حبشی و شوق او و رنجاندن خواجه او را (۸۸۸-۱۱۱۱/۶)
۴۶۹	روایت منطق الطیر (۵۶۵-۵۶۶)
۴۷۱	فصل دوم: پیرنگ در مثنوی
۴۷۱	تعریف پیرنگ
۴۷۷	عنوان در مثنوی و انواع آن
۴۷۸	کارکردهای عنوان
۴۸۲	ویژگیهای عنوان در داستانهای مثنوی

۱. اطلاعات فرامتنی از جمله آیات قرآن، احادیث، اشعار عربی و پارسی در عنوان ۴۸۲
۲. بیان درونمایه داستان در عنوان ۴۸۶
۳. تفسیر و تأویل داستان در عنوان ۴۸۶
۴. عنوان داشتن بخشهای نتیجه‌گیری و تفاسیر ۴۸۷
۵. عناوین داستان‌گونه ۴۸۸
۶. اطلاعات داستانی در عناوین بیش از خود روایت ۴۸۸
۷. عنوان ذکر کردن راوی در میانه کلام شخصیت ۴۹۲
۸. دقیق نبودن جای قرار گرفتن برخی از عناوین ۴۹۳
- انواع داستانهای بی‌عنوان ۴۹۶
۱. مثلها ۴۹۶
۲. روایتهای آینده‌نگر ۴۹۸
۳. روایتهای تلویحی یا تلمیحی ۴۹۸
- شیوه‌های آغاز کردن داستان در مثنوی ۵۰۰
۱. دعوت روایت‌شنو به شنیدن داستان جدید ۵۰۱
- ۱.۱ دعوت روایت‌شنو به شنیدن داستان جدید همراه با ذکر درونمایه داستان ۵۰۲
- ۲.۱ دعوت روایت‌شنو به شنیدن داستان جدید همراه با ذکر مآخذ داستان ۵۰۶
- ۳.۱ دعوت روایت‌شنو به شنیدن داستان جدید همراه با روایت آغاز داستان ۵۰۷
۲. ذکر نام خاص شخصیت ۵۰۷
۳. استفهام ۵۰۹
۴. استفاده از واژه آغاز «همچون» به منظور اتصال بخش تفسیری به بخش داستانی ۵۱۰
- آغاز روایت از میانه ۵۱۱
۱. داستانهای قرآنی ۵۱۱
۲. داستانهای غیرقرآنی ۵۱۴
- شکست روایی و شیوه‌های بازگشت به ادامه داستان در مثنوی ۵۱۵
۱. بازگشتهای نشاندار محسوس ۵۱۶
- ۱.۱ استفاده از فرمول کلیشهای «این سخن پایان ندارد» ۵۱۶
- ۱.۱.۱ فرمول کلیشهای همراه با ذکر کنش جدید در ادامه داستان ۵۱۷
- ۲.۱.۱ فرمول کلیشهای همراه با ذکر نام داستان ۵۱۱
- ۳.۱.۱ عبارات هم‌معنا با فرمول کلیشهای ۵۲۳
- ۲.۱ خطاب راوی به خود یا روایت‌شنو عام و خاص ۵۲۵
- ۳.۱ بسامد مکرر ۵۲۷
۲. بازگشتهای نشاندار نامحسوس ۵۳۴
- ۱.۲ یرتوافکنی بر شخصیت از طریق خطاب به روایت‌شنو بیرونی ۵۳۴
- ۲.۲ اتصال آخرین جمله بخش تفسیری به بخش داستانی با استفاده از واژه همچون ۵۳۵

۵۳۷	۳.۲ ذکر نام شخصیتی که گسست در میانه کلام او صورت گرفته است
۵۳۷	۳. بازگشت کاذب
۵۴۱	بررسی شیوه‌های بازگشت در چند داستان مهم از ابتدا تا پایان
۵۴۸	فرجام روایت
۵۴۹	۱. پایان‌بندی با مؤخره
۵۴۹	۱.۱ مؤخره براساس آخرین موضوع تداعی‌شونده
۵۵۱	۲.۱ مؤخره براساس هماهنگی آغاز و انجام روایت
۵۵۳	۳.۱ مؤخره به صورت داستانی
۵۵۴	۴.۱ تأویل در بیان داستان
۵۵۴	۲. پایان‌بندی با دیالوگ پایانی شخصیتها
۵۵۶	انواع گره‌گشایی در پایان‌بندی داستانهای مثنوی
۵۶۰	نقش پیرفتهای غیرضروری پایانی
۵۶۲	طرح اپیزودی
۵۷۷	نتیجه‌گیری
۵۹۵	کتابشناسی

www.ketab.ir

پیشگفتار

بشنو از نی چون حکایت می‌کند
وز جداییها شکایت می‌کند
نی حدیث راه پُرخون می‌کند
قصه‌های عشق بجنون می‌کند

داستان‌پردازی در مثنوی معنوی مانند دیگر جنبه‌های فکری، حکمی، عرفانی و فلسفی آن جایگاهی منحصر به فرد و کاملاً متمایز دارد. مثنوی به عنوان یک اثر تعلیمی سرشار از داستانها و حکایات است اما، برخلاف سنت داستان‌گویی در ادبیات تعلیمی، داستان‌پردازی برای مولوی در درجه دوم اهمیت نیست.

هدف این کتاب کشف و شناسایی سار و کارهای سبک روایی مثنوی است که از این طریق می‌توان به الگوی سبک‌شناسی و فهرستی از امکانات روایی برای انواع داستانهای کلاسیک فارسی دست یافت و زمینه‌ای برای خلق و ابداع شیوه‌های جدید فراهم آورد. برای رسیدن به این مقصود باید این موضوعات را بررسی و تحلیل کرد: ارتباطات زمانی میان روایت و داستان، سطوح روایی در مثنوی و ارتباط میان آنها، نقش داستانهای بیرونی، عوامل تداعی داستانها، نقش راوی و روایت‌شنو، انواع کانون‌سازی، عامل زمان، و طرح یا پیرنگ‌بندی داستانها.

برای تحلیل این موارد از روش روایت‌شناسی معاصر استفاده شده است که بیشتر شامل نظریه نسل دوم روایت‌شناسان - مانند ژنت و مفسران او از قبیل جتمن، ریمون-کنان، پرینس و فلودرنیک - می‌شود تا روش روایت‌شناسان قدیمی‌تر (روایت‌شناسی ساختگرا) مانند تودورف، گریماس و بارت. اما در بسیاری از موضوعات، خود متن روایی مثنوی تئوری و الگوی خاصی را به

دست می‌داد؛ چنان‌که در بخشهای زیر نظریه‌ها کاملاً از خود متن برگرفته شده است؛ در بررسی انواع روایت آینده‌نگر، نقش داستانهای درونه‌ای، بررسی عوامل تداعی و پیرنگ، نتیجه به دست آمده این است که روایتگری مولوی در جهت اهداف عرفانی و اخلاقی مورد نظر اوست و این هدفمندی بر تمامی ابعاد و مقوله‌های روایت تأثیر گذاشته و شیوه روایت مولوی را خاص و متمایز کرده است.

از تمامی کسانی که در راه دشوار فراهم آوردن این اثر یاری و همراهی‌ام کردند باید صمیمانه سپاسگزارم؛ بویژه از استاد فرهیخته، دانشمند و فرزانه‌ام، جناب آقای دکتر تقی پورنامداریان، که با روش و منش خود نه تنها دانش بلکه اخلاق را نیز به من آموختند. همچنین از استادان گرامی جناب آقای دکتر محمدجعفر یاحقی و دکتر ابوالقاسم قوام، که همواره با حمایت‌های دلسوزانه و پدرانۀ خود موجبات کامیابی شاگردان خود را فراهم می‌آورند، سپاسگزارم. در پایان قدردان زحمات مهندس لطیف‌الله ساغروانی، مدیر فرهنگور نبشر هرمس، و کلیۀ همکاران ایشان نیز هستم.